

**SOCIÁLNA SITUÁCIA A NEŽIADUCE
NÁVYKY V RÓMSKEJ OSADOVEJ
POPULÁCII**

K. TURČEK

S ú h r n

Autor v predloženej práci rozoberá niektoré vplyvy domáceho výchovného prostredia detí v rómskej osadovej populácii na východnom Slovensku. Zistil vysokú mieru požívania alkoholických nápojov rómskymi rodičmi – otcami (87,2 percenta) i matiek (43,6 percenta), takmer všetci rodičia probandov fajčia (matky nevýznamne menej). Viac ako polovica otcov probandov utráca peniaze hrou na automatoch, matiek hrá 23,4 percenta.

Takmer tretina otcov probandov bola už súdne trestaná, u matiek sme zistili kriminalitu v necelých 15 percent. V protiklade s uvedenými údajmi sa s dieťaťom učí (alebo aspoň na učenie dohliada) len 8,5 percenta rómskych matiek a len 2,1 percenta otcov.

K I ť ť o v é s l o v á : rómska osadová populácia – rómski rodičia – alkoholizmus – fajčenie – kriminalita – výchova – učenie

Problémy integrácie rómskej komunity sú stále aktuálne, a rezonujú prakticky v každodennom živote celej našej spoločnosti. V odborných kru-

K. TURČEK / SOCIÁLNA SITUÁCIA A NEŽIADUCE NÁVYKY V RÓMSKEJ OSADOVEJ POPULÁCII

hoch prevláda názor, že k významnejšej zmene môže dôjsť až účinným výchovným pôsobením na mladú generáciu.

Preto štúdium faktorov pôsobiacich na vývin mladých Rómov je nevyhnutným predpokladom pre možné úvahy o riešení tejto problematiky. Ako sme poukázali už inde (Turček, 2004), nie sú nežiaduce návyky v rómskej populácii u nás komplexne preštudované a opísané. Snaha o spracovanie tejto problematiky naráža na viaceré metodické úskalia. Jedným z nich je neochota Rómov spolupracovať dostatočne kvalitne na prípadnej štúdiu. Rómovia nedôverujú „gadžom“, preto sa obrnili bariérou negativizmu. Preto aj vykonané štúdie majú limitovanú výpovednú hodnotu.

Rómska populácia na našom území nie je homogénna. Okrem rozdelenia na rodové zoskupenia sú výrazné rozdiely medzi Rómami bývajúcimi v mestách, na vidieku a v osadách; zložitost' problematiky sa pritom graduje od západného Slovenska na východ územia, kde je významnejšie zastúpenie Rómov bývajúcich v legálnych i nelegálnych osadách, v ktorých prevládajú primitívne životné podmienky, nízka úroveň hygieny, stravovania a vysoká miera absencií detí v školskej dochádzke.

Neochota Rómov zmeniť svoj štýl života vyviera aj z odlišností ich hodnotových preferencií a najmä zo základov rómskej životnej filozofie. Rómovia žijú dnešku, nie zajtrajšku, budúcnosti. Neplánujú dopredu, preto tiež ťažko prijímajú vzdelanie ako vklad do svojej úspešnej profesijnej či ekonomickej budúcnosti.

Výchova v rómskej rodine, ktorá je od útleho detstva permisívna a tolerantná, vedie rómske deti k získavaniu praktických zručností – zber potravín či iných užitočných vecí v prírode, v okolí (napr. kontajnery), zberu druhotných surovín, krádežiam, žobraniu, neskôr i k priekupníctvu s najrôznejším tovarom, i nelegálne získavaným (drogy, kradnutý tovar, hodinky, v dospelosti fakturantstvo), aj k pouličnej násilnej činnosti.

Pri tomto spôsobe výchovy absentuje vedenie detí ku vzdelávaniu, ku knihe, kresleniu. Voľný čas trávajú rómske deti najčastejšie rôznymi pohybovými aktivitami – pobehovaním vonku s inými deťmi, loptovými hrami (zaujímavá je imitácia športov v práve prebiehajúcich športových šampionátoch v televízii). Aj hmotne veľmi slabé rómske rodiny totiž vlastnia a sledujú televíziu. Od rómskych detí sa doma nežiada, aby sa samostatne rozhodovali. Ani osobný úspech nie je dôležitý. Preferuje sa kolektívne prežívanie. Chýbajú pozitívne vzory z rómskeho prostredia, ale negatívnych vzorov je v bezprostrednom okolí rómskeho dieťaťa viac ako dost. Viacerí autori,

K. TURČEK / SOCIÁLNA SITUÁCIA A NEŽIADUCE NÁVYKY V RÓMSKEJ OSADOVEJ POPULÁCIÍ

napr. Mečíř (1990), poukázali na paradoxný jav, keď alkoholizmus rodiča nepôsobí na dieťa odstrašujúcim príkladom, ale vyvoláva identifikáciu dieťaťa s týmto rodičom. K tomu dodávame, že sa tento mechanizmus identifikácie týka aj iných nežiaducich fenoménov, pôsobiacich na dieťa v období jeho dozrievania.

Zaujímala nás problematika domáceho výchovného prostredia, teda zázemia, z ktorého dieťa vychádza do svojho života. Je to terén, z ktorého pochádzajú faktory, ktoré môžu významne determinovať potenciality rómskych detí, aj ich hodnotovú orientáciu, správanie, a vlastne ich celkovú sociálnu adjustáciu v celospoločenskom kontexte.

Vykonalí sme preto sondu v základnej škole v rómskej osade v Trebišovskom okrese. Do analýzy sme zahrnuli 94 detí, pričom údaje poskytli učitelia pri použití dostupných osobných materiálov žiakov, pretože žiaci samotní by s vysokou mierou pravdepodobnosti neboli schopní na položené otázky správne odpovedať.

V tab. 1 prezentujeme naše zistenia týkajúce sa rodinného zázemia v rómskej osade.

Tabuľka 1. Sociálna situácia v rodine
(v %) N = 94

	Otec		Matka	
	Áno	Nie	Áno	Nie
Zamestnaný	5,3	94,7	0	100
Bol niekedy zamestnaný	14,9	85,1	3,2	96,8
Pije alkohol. nápoje	87,2*	12,8	43,6*	56,4
Fajčí	96,8	3,2	93,6	6,4
Hrá na automatoch	51,1	48,9	23,4	76,6
Učí sa s dieťaťom	2,1	97,9	8,5	91,5
Bol niekedy trestaný	28,7	71,3	14,9	85,1

$p < 0,05$

K. TURČEK / SOCIÁLNA SITUÁCIA A NEŽIADUCE NÁVYKY V RÓMSKEJ OSADOVEJ POPULÁCII

V rómskych rodinách v danej lokalite prevažuje veľmi nízka sociokulturná úroveň. Reprezentuje ju takmer totálna nezamestnanosť, vysoká miera požívania alkoholických nápojov a fajčenia (nielen otcami ale aj matkami). Vysoký počet – viac ako polovica otcov probandov utráca sociálnu podporu aj hrou na automatoch. Naopak, s dieťaťom sa učí doma, alebo len dohliada (?) minimálny počet matiek, a len 2,1 percenta otcov. Nepriaznivým údajom je aj vysoká kriminalita a následná trestanosť oboch rodičov, čo spôsobuje dlhodobé absencie daného rodiča v rodine.

Pripúšťame, že k určitej nepresnosti získaných dát mohlo dôjsť tým, že v triedach sú aj súrodenci, teda údaje sa zobrali o rovnakých rodičoch. Túto skutočnosť však nebolo možné pri zbere dát v daných podmienkach a pri limitovanom čase eliminovať. Samozrejme, ďalšiu nepresnosť dát predstavuje ich problematická hodnovernosť, daná samotným charakterom skúmanej vzorky.

Uvedomujeme si, že vykonané sondy zahrnuli len malý počet probandov, a len z jedného regiónu. Takáto vzorka, samozrejme, neumožňuje získané poznatky zovšeobecňovať, a ani si na to nenárokujeme. Predsa však môže byť určitým príspevkom k vhľadu do diskutovanej problematiky. V tejto práci máme v pláne pokračovať a rozšíriť poznatky zberom v ďalších regiónoch a vo väčších súboroch probandov, čo neskôr môže umožniť korektnejšie hodnotenie stavu.

L i t e r a t ú r a

Mečíř, J.: Zneužívání alkoholu a nealkoholových drog u mládeže. Avicenum, Praha 1990

Turček, K.: Vztah rómskej mládeže k návykovým látkam. In: Hroncová, J. a kol.: Sociálna patológia. Pedagogická fakulta UMB, 2004. ISBN 80-8055-926-0

Do redakcie prišlo dňa: 25. 11. 2004

Adresa autora: doc. MUDr. K. Turček, CSc., Psychiatrická amb., Fatranská 12,
949 01 Nitra